

ภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกในพระราชนิพนธ์
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
THE IMAGES OF CHINESE AND WESTERNERS IN LITERARY WORKS OF
KING RAMA VI

จตุธรรม แซ่ลี^{1*}, และ ปัทมา ทีชประเสริฐกุล²
Chatutham Saelee^{1*} and Pattama Theekaprasertkul²

มหาวิทยาลัยศิลปากร 6 ถ.ราชมรรคาใน ต.พระปฐมเจดีย์ อ.เมือง จ.นครปฐม 73000^{1,2}
Silpakorn University 6 Rajamankha Nai, Phrprathomchedi Sub – district, Mueang – district, Nakhonpathom Province 73000^{1,2}

*Corresponding author E-mail: poundlee2009@gmail.com

(Received: May 12, 2020; Revised: Sep 22, 2020; Accepted: Sep. 29, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม โดยศึกษาจากบทพระราชนิพนธ์ที่มีตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกจำนวน 10 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แตกต่างกัน โดยภาพลักษณ์ของชาวจีนที่ปรากฏคือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความฉลาดแกมโกง การเป็นคนต่างภาษา การเป็นตัวตลก การไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการเป็นอนารยชน ส่วนภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกที่ปรากฏคือ การเป็นมิตร การเป็นอารยชน การเป็นศัตรูและผู้มีอำนาจทางทหาร ตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์สะท้อนให้เห็นบริบททางสังคมเกี่ยวกับชาวต่างชาติในรัชสมัย กล่าวคือ บริบทสังคมช่วงที่ชาวจีนมีอิทธิพลในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ไทยต้องเผชิญหน้ากับชาติตะวันตก อิทธิพลของชาวจีนและชาวตะวันตกในช่วงเวลานั้นนับเป็นภัยหนึ่งต่อความมั่นคงของชาติ บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้สร้างตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตก เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะที่พึงระวังจากภัยของชาวต่างชาติ กล่าวคือ ตัวละครชาวจีนในบทพระราชนิพนธ์ถูกกำหนดสถานภาพให้ด้อยกว่าตัวละครคนไทย และสร้างปัญหาในเรื่องเรื่องแม้ว่าจะไม่ใช่ปัญหาหลักของเรื่อง แต่ก็สร้างความรำคาญใจให้แก่ตัวละครอื่น ส่วนภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกถูกสร้างเน้นไปที่การเป็นชาติสัมพันธมิตร เพื่อส่งเสริมพระบรมราโชบายในการเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างไรก็ตามแม้ว่าภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกจะส่งเสริมการเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ก็ยังมีภาพลักษณ์ผู้มีอำนาจทางทหารที่คนในชาติเราก็คงต้องตระหนักรู้เช่นกัน

คำสำคัญ: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ภาพลักษณ์, ชาวจีน, ชาวตะวันตก

¹ นักศึกษาหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์

ABSTRACT

The objective of this study was to investigate images of Chinese and Westerners in the literature of King Rama VI and to examine the relation between Chinese and Westerner characters and the social context considering ten literature consisted of Chinese and Westerners. The finding revealed the different images between Chinese and Western characters in the literature of King Rama VI: the appeared Chinese's images were selfish, crafty, alien, ludicrous, undignified and uncivilized; the appeared Westerner's images were friendly, civilized, hostile and military authoritative. The Chinese and Western characters in the literature reflected the social context associating with the foreigner in the reign of King Rama VI. King Rama VI used the literature to communicate the images of Chinese and Westerners when Chinese influenced on the social context in terms of economy, society and politics and during the World War I period: Thailand encountered in which the influences of Chinese and Westerners were a threat to national security. Consequently, Chinese characters were determined the inferior status than Thais and created bothersome trivial issues for other characters. However, the westerners were constructed to emphasize the alteration of allied Chinese in Thai people's perspective encouraging his policy to partake in World War I. Nevertheless, even though the images of Westerners advocated participating with the Allies, people in the country should be aware of the image of having military authority.

KEYWORDS: King Rama VI, Images, Chinese, Westerners

บทนำ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือเป็นยุคทองแห่งวรรณคดี เนื่องจากพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์และส่งเสริมวรรณคดี โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสรเมื่อ พ.ศ. 2457 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชิดชูและพิจารณายกย่องวรรณคดี อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงเป็นกวีที่มีงานพระราชนิพนธ์เป็นจำนวนมาก และทรงใช้งานพระราชนิพนธ์เพื่อนำเสนอพระราชดำรินด้านสังคมและการเมือง อีกทั้งเพื่อสร้างความรักชาติให้เกิดในหมู่ราษฎร (ปิ่น มาลากุล, 2516, น. 6)

สภาพสังคมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นช่วงที่สยามมีชาวจีนและชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อเป็นจำนวนมาก สืบเนื่องจากการทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีและพาณิชย์กับประเทศต่าง ๆ ในปี พ.ศ. 2398 – 2440 ทำให้สยามต้องการแรงงานและเปิดรับชาวจีนมากขึ้น (ทวิ ธีระวงศ์เสรี, 2516, น. 16) และทำให้ชาวตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาท

ในด้านการค้าในช่วงเวลาของการทำสนธิสัญญาดังกล่าวต่อเนื่องมาเช่นเดียวกัน การติดต่อกับชาวจีนและชาวตะวันตกในหลายด้านย่อมเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ แต่ในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาในรัชสมัยหลายประการ เช่น การเข้ามามีอิทธิพลของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (พลกุล อังกินันท์, 2515, น. 36 – 47) และการดำเนินนโยบายเพื่อเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างระมัดระวังเพื่อให้ประเทศอยู่รอดได้ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงวางแนวพระบรมราโชบายในทางการปกครองเพื่อรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น อันเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับชาวจีนและชาวตะวันตก และในขณะเดียวกันพระองค์ทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อสื่อสารกับคนในชาติให้รับรู้และปฏิบัติตามแนวพระราชดำริโดยทั่วกัน พระองค์ทรงแสดงพระราชดำริเกี่ยวกับชาวจีนและชาวตะวันตกในงานพระราชนิพนธ์หลายประเภททั้งในรูปแบบของบทความแสดงพระราชวิจารณ์โดยตรง

เช่น *ยิวแห่งบูรพาทิศ* ในปี พ.ศ. 2457 และ *คดีเรือแอมแปม* ในปี พ.ศ. 2458 และในรูปแบบของพระราชนิพนธ์ บทละคร

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระราชนิพนธ์บทละครเพื่อแสดงพระราชดำริ วิพากษ์วิจารณ์สังคม และโน้มน้าวความคิดเห็นของราษฎร โดยบทบาทและภาพลักษณ์ของตัวละครมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อจุดประสงค์ของพระราชนิพนธ์ในแต่ละเรื่อง (เทพ บุญदानนท์, 2559, น. 245) เนื่องด้วยสภาพสังคมในรัชสมัยที่ชาวจีนและชาวตะวันตกมีบทบาทและอิทธิพลหลายด้านต่อสยาม ทำให้พระองค์พระราชนิพนธ์บทละครที่มีตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก และทรงสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกด้วยบริบททางสังคมและการเมืองได้อย่างลุ่มลึกและน่าสนใจ

บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีประเด็นที่น่าสนใจมากมาย มีงานวิจัยที่ศึกษาบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์เกี่ยวกับการสร้างชาติผ่านบทพระราชนิพนธ์ เช่น วิทยานิพนธ์ของ อัญชลี ภู่งกา (2553) เรื่อง *พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : วรรณคดีกับการสร้างชาติไทย และงานวิจัยของกรรกริรมย์ สุวรรณานนท์ (2524) เรื่อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย* มีประเด็นทางด้านประวัติศาสตร์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในสมัยรัชกาลที่ 6 เช่น งานวิจัยของเทพ บุญदानนท์ (2560) เรื่อง *พวกยิวแห่งบูรพาทิศ : ประวัติศาสตร์ว่าด้วยความสัมพันธ์ ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กับชาวจีนโพ้นทะเล* ส่วนงานวิจัยด้านวรรณคดีก็มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างบทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 เช่น งานวิทยานิพนธ์ของปวีรส มินา (2556) เรื่อง *การสร้างสรรคบทละครพูดชวนหัวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทละครสุนทรภู่ภาษาฝรั่งเศส* อย่างไรก็ตาม การศึกษาตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกซึ่งเป็นตัวละครที่มีบทบาทโดดเด่นในบทพระราชนิพนธ์ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาว่าทรงสร้าง

ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกให้มีลักษณะอย่างไร และลักษณะต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในรัชสมัยอย่างไร

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมไปถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม เพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกในรัชสมัยผ่านบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

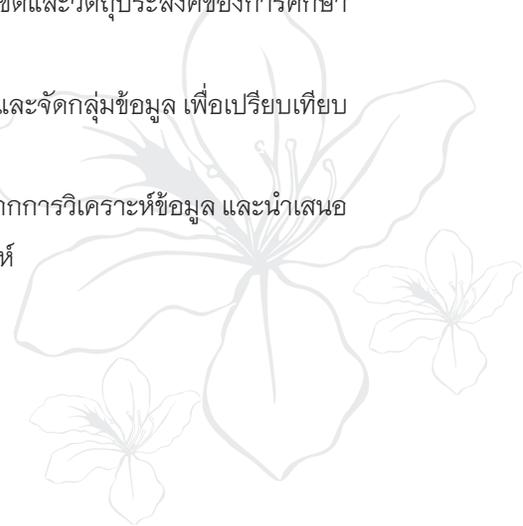
1. เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม

สมมติฐานการวิจัย

ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและตัวละครชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีลักษณะแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาพลักษณ์ชาวจีนเป็นไปในทางลบมากกว่าภาพลักษณ์ชาวตะวันตก ทั้งนี้สอดคล้องกับบริบททางสังคมในรัชสมัยที่ชี้ให้เห็นภัยทั้งจากชาวจีนและชาวตะวันตก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดขอบเขตของการศึกษา
2. สัมภาษณ์ข้อมูล เพื่อจำแนกบทพระราชนิพนธ์ให้สอดคล้องกับขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ตั้งไว้
3. วิเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบกับบริบททางสังคม
4. สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกจำนวน 10 เรื่อง ดังนี้

พระราชนิพนธ์บทละคร (รหัสคดี) 2 เรื่อง ได้แก่ จับตาดำลาว (พ.ศ. 2451) และตั้งใจช่วยชาติ (พ.ศ. 2463)

พระราชนิพนธ์บทละครพูด 6 เรื่อง ได้แก่ ความดีมีไชย (ใช้แสดงละครเมื่อปี พ.ศ. 2452) นิทานสโมสร (ไม่ทราบปีที่แต่ง) หัวใจนักรบ (พ.ศ. 2456) มหาตมะ (พ.ศ. 2457) คดีสำคัญ (พ.ศ. 2460) และผิดวินัย (พ.ศ. 2465)

พระราชนิพนธ์บทละครพูดสลับลำ 2 เรื่อง ได้แก่ วิวาทพระสมุทร (พ.ศ. 2459) และตั้งจิตคิดคลัง (พ.ศ. 2456)

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบบันทึกลักษณะของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตก ที่แสดงถึงภาพลักษณ์ของตัวละครผ่านพฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละคร บทบรรยาย และคำพูดของตัวละครอื่น

2. แบบเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง โดยพิจารณาภาพลักษณ์ของตัวละครว่ามีความสอดคล้องกับสภาพสังคมหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชาวจีนและชาวตะวันตกในรัชสมัยอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในบทความวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตก โดยวิเคราะห์ตัวบทในด้านลักษณะ บทบาท พฤติกรรม และบทสนทนาของตัวละคร ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของวรรณกรรม ดังที่ กุหลาบ มัลลิกะมาศ (2542, น. 36) ได้เสนอแนวคิดของคำว่าภาพลักษณ์ไว้ว่า “ภาพลักษณ์ หรือภาพในจิต เกิดจากการใช้ถ้อยคำสร้างให้เกิดความคิดความรู้สึก และความประทับใจโดยอาศัยจินตนาการคิดคำนึงจนปรากฏภาพในใจของผู้อ่าน”

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม โดยใช้กรอบแนวคิด ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับ

สังคม 3 ลักษณะ คือ วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและนักเขียน และวรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม (ตรีศิลป์ บุญขจร, 2521, น. 5 – 8)

ผลการวิจัย

1. ภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

1.1 ภาพลักษณ์ของชาวจีน

ภาพลักษณ์ของชาวจีนที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ที่ศึกษา โดยส่วนมากเป็นภาพลักษณ์ด้านลบ ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความฉลาดแกมโกง การเป็นคนต่างภาษา การเป็นตัวตลก การไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการเป็นอนารยชน

1.1.1 การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

ตัวละครชาวจีนในเรื่องหัวใจนักรบ และเรื่องมหาตมะ ได้แสดงภาพลักษณ์ของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของคนจีนในรูปแบบที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ตัวละคร “ซุ่นเบ้ง” ในเรื่องหัวใจนักรบ ได้แสดงภาพลักษณ์การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของคนจีนโดยผ่านคำพูดของตัวละครที่แสดงให้เห็นว่า ชาวจีนนั้นคำนึงถึงประโยชน์ในการค้าของตนเป็นสำคัญเมื่อเมืองไทยเกิดศึกสงครามตนก็พร้อมที่จะละทิ้งเดินทางกลับเมืองจีน แสดงให้เห็นว่าชาวจีนมองเมืองไทยเป็นเพียงสถานที่สำหรับอาศัยและแสวงหาความร่ำรวยมิได้คิดว่าเป็นบ้านของตนแต่อย่างใด และเห็นถึงความคิดของชาวจีนว่าการสู้รบเพื่อรักษาศักดิ์ศรีของคนไทยจะทำให้ตนและชาวต่างประเทศต้องเสียประโยชน์

นอกจากนี้ “ซุ่นเบ้ง” ยังแสดงภาพการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของคนจีน โดยถ่ายทอดผ่านการกระทำ เพราะเมื่อเข้าศึกบุกมาถึง ซุ่นเบ้งกลับแสดงตนว่าอยู่ฝ่ายข้าศึก โดยกล่าวว่าตนเป็นคนในบังคับของต่างชาติ การเข้าเป็นคนในบังคับต่างชาติของซุ่นเบ้งนั้น แสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นอย่างมาก เพราะเมื่อไม่เกิดศึกสงครามตนก็สามารถอยู่กับคนไทยได้ และเมื่อเกิดศึกสงครามตนก็สามารถเข้าร่วมกับข้าศึกได้ ถือเป็นการรับประโยชน์จาก

ทั้งสองฝ่ายอย่างเต็มที่

ส่วนตัวละคร “จีนชายข้าวต้ม” ในเรื่องมหาตมะ ได้แสดงภาพลักษณ์ของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนทางอ้อม กล่าวคือ ตัวละครจีนชายข้าวต้มมีเรื่องวิวาทกับนายสน ผู้ไม่เห็นด้วยกับการเรียกรื้อเรือรบ เพราะตนจะเอาเงินที่ได้กำไรจากการขายข้าวต้มไปช่วยคนไทยเข้าเรียกรื้อ ด้วยเหตุผลที่ว่า “อ้าวเป็นเจ๊กแต่อ้าวก็อยู่ในเมืองไทย อ้าวอยากให้คนไทยชอบอ้าว อ้าวจะได้ขายข้าวต้มไล่สี ๆ” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2519, น. 94) จากคำพูดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม้ชาวจีนผู้นี้ต้องการทำประโยชน์ให้คนไทย แต่ก็ด้วยจุดประสงค์ที่ตนจะได้ทำธุรกิจ และแสวงหาผลประโยชน์ในประเทศ

1.1.2 ความฉลาดแกมโกง

ความฉลาดแกมโกงของชาวจีนที่ปรากฏในเรื่องวิวาทพระสมุทร และเรื่องนินทาสมโสมสร เป็นไปในเชิงการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าตัวละครชาวจีนมีการใช้กลโกงในการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความร่ำรวยให้กับตนเอง

“เต๊กหลี” คนรับใช้ของชาวอังกฤษ จากเรื่องวิวาทพระสมุทร ได้แสดงภาพลักษณ์ฉลาดแกมโกงของชาวจีน ผ่านทางคำพูดที่แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยด้านความขยัน ความอดทน และอดออม แต่ก็แฝงไปด้วยกลวิธีบางประการในการสร้างความร่ำรวยที่แสดงให้เห็นถึงความฉลาดแกมโกง เช่นการต่อราคาสินค้าและโกงเงินทอง ด้วยอุปนิสัยและกลโกงเหล่านี้เองที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้ชาวจีนสามารถพัฒนาฐานะจาก “บ๊วย” ไปสู่ “เจ้าสัว” ได้

นอกจากเต๊กหลีจะแสดงความฉลาดแกมโกงผ่านคำพูดแล้ว ยังแสดงผ่านการกระทำอีกด้วย คือการรับสินบนจาก คอนสตันติโน๊ส และขอรับเงินสินบนบางส่วนก่อน แต่ในที่สุดเต๊กหลีก็ไม่ได้ทำตามสัญญาที่ได้ตกลงกันได้ และได้บอกแผนการของคอนสตันติโน๊ส ให้โลออนฟังทั้งหมด

ในเรื่องนินทาสมโสมสร ตัวละครชาวจีนชื่อ “จีนเหลียง” มีฐานะร่ำรวย โดยเห็นได้จากคำพูดของพระยาวัชรินทร์เดชะ ที่กล่าวถึงจีนเหลียงว่า

“เจ้าเจ๊กคนนี้หากินอย่างดีนักขอรับ เทียวรับจํานำเขา ขนบเอาจนมั่งมี” (ศรีอยุธยา, 2511, น. 43) จีนเหลียงมีบทบาทเป็นผู้แนะนำพระยาอมรประสิทธิ์วิทย์ให้ปลอมเป็นนายหยินคนรับจํานำ เพื่อพิสูจน์ความจริงใจจากบุญสม จีนเหลียงได้ให้คำแนะนำแก่พระยาอมรประสิทธิ์วิทย์ว่า “ถ้าดูท่าทางเขาไม่ลืบล่อนก็เสียเพียงช่างละสี่บาท ถ้าเขาลืบล่อนใจอยากไล่มาก ๆ ก็เสียได้มากขึ้นกว่าสองเท่า” (ศรีอยุธยา, 2511, น. 47) จะเห็นได้ว่าความร่ำรวยของจีนเหลียงนั้นมาจากกลโกงที่ผู้แต่งใช้คำว่า “ขนบ” ทำให้เกิดจินตภาพถึงวิธีการแสวงหาความร่ำรวยจากความลำบากของผู้อื่นของคนจีนอีกด้วย

1.1.3 การเป็นคนต่างภาษา

ภาพลักษณ์ของการเป็นคนต่างภาษาของตัวละครชาวจีนนั้นปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น มหาตมะ คดีสำคัญ ตั้งจิตคิดคลัง นินทาสมโสมสร และร้อยกรอง เช่น วิวาทพระสมุทร กล่าวคือ ตัวละครจีนในเรื่องจะพูดภาษาไทยไม่ชัดและใช้ภาษาไทยปนภาษาจีน เช่น “อ้าวตักให้ไม้ไล่หลือ ซามทกสต่างคั้นะ อ้าวจะไล่เอาไปเข้าเลียลายซื้อเลือลบถววยวังเก” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2519, น. 94) อย่างไรก็ตามมีบทพระราชนิพนธ์เพียงเรื่องเดียวที่ตัวละครชาวจีนสามารถพูดภาษาไทยได้ปกติคือเรื่องหัวใจนกรบที่ตัวละคร “ซุ่นเบ้ง” สามารถพูดภาษาไทยได้ชัดเจน เพราะเป็นนักเรียนกฎหมาย จึงมีความรู้มากกว่าคนจีนจากเรื่องอื่น ๆ ที่มีก็เป็นแค่ชนชั้นแรงงาน แต่พระราชประสงค์ที่ทำให้ตัวละครตัวนี้พูดภาษาไทยได้ชัดเจนคือ แสดงให้เห็นว่า คนจีนจะเข้ามากลมกลืนกับคนไทยได้จนมีลักษณะบางประการเหมือนกัน แต่ก็สามารถทรยศคนไทยเพื่อประโยชน์ของตนได้เช่นเดียวกับที่ซุ่นเบ้งได้ทรยศคนไทยในเรื่องหัวใจนกรบ

1.1.4 การเป็นตัวตลก

ความน่าขบขันของตัวละครชาวจีนในบทพระราชนิพนธ์นั้น มักมีสาเหตุจากความไม่รู้ของตัวละคร เช่น การใช้ภาษาโดยไม่เข้าใจความหมายของตัวละครชาวจีน ทำให้เกิดบทสนทนาที่มีความขบขันหรือการขาดไหวพริบ ก็ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่น่าขบขันได้เช่นเดียวกัน

“เด็กหลี” จากเรื่องวิวาทพระสมุทร และ “จิ้นเก๊า” จากเรื่องคดีสำคัญ เป็นตัวละครชาวจีนที่สร้างความตลกขบขันให้แก่ผู้อ่านได้ เพราะไม่รู้และไม่เข้าใจภาษาไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำความแตกต่างทางภาษา และการออกเสียงของคนจีน มาเป็นกลวิธีที่สร้างความขบขันให้ตัวละครในบทพระราชนิพนธ์ จะเห็นได้ว่าการใช้ภาษาโดยไม่เข้าใจความหมายของตัวละครชาวจีนนำไปสู่การโต้ตอบบทสนทนาที่ไม่ตรงประเด็นของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเกิดความขบขัน

“เจ้าลั่วตั้งแซ่” จากเรื่องตั้งจิตคิดคิดลั้ง เป็นตัวละครชาวจีนที่มักมากในกาม และได้ลอบเข้าห้องของเรไร เพื่อลวนลามแต่นายสมัยที่อยู่ในห้องด้วย แกล้งปลอมตัวเป็นเรไร เจ้าลั่วตั้งแซ่เข้าใจผิดว่าเป็นเรไร จึงได้เกี่ยวพาราสีนายสมัยแบบถึงเนื้อถึงตัว แต่สุดท้ายก็ถูกนายสมัยชกจนล้มลง จนเกิดเป็นความขบขันเนื่องจากการขาดไหวพริบ และรู้ไม่ทันนายสมัยของเจ้าลั่วตั้งแซ่

1.1.5 การไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ภาพลักษณ์การไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวละครชาวจีนเป็นการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของตัวละครชาวจีนในบทละคร ซึ่งปรากฏทั้งแบบที่ตัวละครอื่นเข้าใจว่าชาวจีนไม่ใช่มนุษย์จริง ๆ และแบบที่ตัวละครชาวจีนแสดงความรู้สึกรู้สึกอึดอัดต่อการถูกลดทอนความเป็นมนุษย์ของตนเอง ดังเช่น

“เด็กหลี” ในเรื่องวิวาทพระสมุทร เป็นตัวละครจีนที่ไฝมเปียบ ทำให้ชาวเกาะอัลฟาเบตาผู้ที่ไม่เคยเห็นคนจีนมาก่อน คิดว่าเด็กหลีเป็นตัวประหลาดที่ขึ้นมาจากทะเลและคิดว่าเป็นสัตว์ ทั้งนี้ผู้แต่งมีการใช้คำที่สื่อถึงการไม่ใช่มนุษย์ของเด็กหลี เช่น การนำอาการปฏิกิริยาของเด็กหลีเทียบกับสัตว์ หรือแม้แต่อธิบายการเคลื่อนไหวของเด็กหลีด้วยคำว่า พล่านและกัด ซึ่งไม่ใช่กริยาอาการที่ปกติของมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบมเปียบของคนจีนเป็นหางอีกด้วย เห็นได้จากคำพูดของมาร์คัสที่ว่า “นี่แน่! แกว่แกเป็นคนทำไมแกมีหางที่หัว” (ศรีอยุธยา, 2520, น. 222)

ในเรื่องคดีสำคัญ ปรากฏเด่นชัดมากจากการที่จิ้นเก๊าถูกนายทูปซึ่งเป็นคนไทยต่อว่า “ที่นี้ไม่ใช่เมืองจีน จะมาทำจงหองไม่ได้นะ พบฝ่าลิอ้ายเก๊าจนชั้นชื่อเสียงก็ไม่เป็นคน ชื่อเหมือนหมา มีเสียงก็ตีแต่เห่าอึงไปไม่เห็นเป็นเรื่องอะไร อ้ายกามมนุษย์อ้ายเดียร์จฉาน” (ศรีอยุธยา, 2512, น. 184)

ส่วนการแสดงภาพลักษณ์การไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในแบบที่ตัวละครชาวจีนแสดง ความอึดอัดและตัดพ้อ มีปรากฏในเรื่องมหาตมะ เห็นได้จากคำพูดของจิ้นชายขาวดำที่กำลังวิวาทกับนายสน โดยนายสนพยายามบอกนายยามถึงผู้เข้ามาห้ามการทะเลาะวิวาทว่าอย่าไปเชื่อคำพูดของจิ้นชายขาวดำ ตัวละครจิ้นชายขาวดำจึงกล่าวตัดพ้อออกมาว่า “ทำไมอ้ายเจ๊กไม่ใช่คงหลือ” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2519, น. 97)

จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์การไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวละครชาวจีน เป็นการพยายามลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวละครชาวจีนให้ลดน้อยลง ทั้งนี้มักจะนำเสนอผ่านความคิด การกระทำ และคำพูดของตัวละครชาวไทยในเรื่อง จนทำให้ตัวละครชาวจีนเองก็รู้สึกอึดอัดด้วยเช่นกัน

1.1.6 การเป็นอนารยชน

ภาพการเป็นอนารยชนคือ คนที่ยังไม่เจริญ หรือคนป่าเถื่อน มักปรากฏผ่านพฤติกรรมของตัวละคร และมุมมองจากตัวละครอื่นในเรื่อง

“เด็กหลี” ในเรื่องวิวาทพระสมุทร ได้ถูกชาวเกาะอัลฟาเบตามองว่าเป็น “คนป่า” ตั้งแต่ตอนแรกเมื่อตนบอกว่ามาจากเมืองตงฮั่ว ก็ถูกชาวเมืองนำพยางค์หนึ่งของชื่อเมืองคือ “ตง” ไปเชื่อมโยงกับคำว่า “ตง” ที่แปลว่าป่า และเด็กหลีเองก็ได้แสดงการเป็นผู้ไม่มีความเจริญด้านวัฒนธรรมและธรรมเนียมปฏิบัติ เช่น การไม่ให้ความเคารพต่อหัวหน้ากบวชของเมือง เด็กหลีได้แสดงการไม่เคารพด้วยคำพูดที่ว่า “เสี้ยวกังยังงิอิมไล่เป้งก้งของอิวจิวไฉ่นับถือ” (ศรีอยุธยา, 2520, น. 251) นอกจากนี้จะแสดงการไม่ให้ความสำคัญต่อธรรมเนียมปฏิบัติของผู้อื่นแล้วยังแสดงถึง “การถือโคตร” ของคนจีน ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชนิพนธ์ไว้ใน *ยิวแห่งบูรพาทิศ* และพฤติกรรมของ

เด็กหลิ เช่น การใช้ผมเปียล้างจานและขัดรองเท้า ก็ยังแสดงให้เห็นถึงความล้ำหลังทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ในเรื่องคดีสำคัญ นายเฉลียวผู้เป็นทนายได้พูดเปรียบเทียบการกระทำของจีนเกี้ยวว่า “มีใจอำมหิตริษยาหยาบซำราวกับอ้ายฮั่น อันถืออำนาจเป็นธรรมะปราศจากความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์สุดที่จะเลวทราม” (ศรีอยุธยา, 2512, น. 196) โดยจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพยายามแสดงภาพการเป็นอนารยชนของชาวจีน โดยเปรียบเทียบการกระทำของชาวจีนกับชาวจีนด้วยกันเอง นั่นคือชาวจีนซึ่งถือเป็นการข่มขู่ภาพการเป็นอนารยชนของชาวจีนผ่านการบรรยายความป่าเถื่อนและโหดร้ายของชาวจีนได้อย่างชัดเจน

แม้ภาพลักษณ์ของชาวจีนในบทพระราชนิพนธ์ประเภทบทละครจะเป็นภาพลักษณ์ด้านลบ แต่ภาพลักษณ์ด้านบวกของชาวจีนก็มีปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ประเภทอื่นด้วย เช่น พระราชนิพนธ์บทความแสดงพระราชวิจารณ์เรื่อง *ขอบใจเพื่อนจีน* ในปี พ.ศ. 2457 ที่ทรงกล่าวชื่นชมชาวจีนที่เข้าเรียไรซื้อเรือรบพระร่วง แสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ได้ทรงสร้างภาพลักษณ์ของชาวจีนด้วยพระราชดำริอคติต่อชาวจีนเมื่อชาวจีนมีน้ำใจต่อชาติไทย พระองค์ก็ทรงพระราชนิพนธ์งานชื่นชมชาวจีนด้วยเช่นกัน

1.2 ภาพลักษณ์ของชาวจีนตะวันตก

ภาพลักษณ์ของชาวจีนตะวันตกที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ที่ศึกษา มีทั้งภาพลักษณ์ด้านบวกและภาพลักษณ์ด้านลบ ภาพลักษณ์ด้านบวกที่ปรากฏคือการเป็นมิตร และการเป็นอารยชน ส่วนภาพลักษณ์ด้านลบที่ปรากฏคือ การเป็นศัตรู และผู้มีอำนาจทางทหาร

1.2.1 การเป็นมิตร

ตัวละครชาวจีนตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์ แสดงการเป็นมิตรในรูปแบบของมิตรผู้นำคบหา และรูปแบบของพันธมิตร ซึ่งเป็นมิตรที่เกิดจากข้อตกลงร่วมกัน ในรูปแบบของมิตรผู้นำคบหาปรากฏในเรื่องจับด่าถ้ำลาว และเรื่องวิวาห์พระสมุทร โดยสามารถสังเกตได้จากบทบาทของตัวละครในเรื่อง และการใช้คำของผู้แต่ง โดยมีสเตอร์ไนท์ จากเรื่องจับ

ด่าถ้ำลาวเป็นสาววัดใหญ่ในกรมตำรวจไทย และมีบทบาทในการจับกุมหลวงกาลิ ซึ่งเป็นคนค้าฝิ่นเถื่อน จะเห็นได้ว่าบทบาทของมิสเตอร์ไนท์นั้น อยู่ในฐานะมิตรที่ให้ความช่วยเหลือกับคนไทย ส่วนภาพการเป็นมิตรของแมรี ในเรื่องวิวาห์พระสมุทร แสดงออกผ่านการใช้คำของผู้แต่ง จากบทพูดของแมรีที่ว่า “ดิฉันเป็นอังกฤษมิตรบุตรีแห่งเจ้าครองธานีบุรีใหญ่” (ศรีอยุธยา, 2520, น. 233) จะเห็นได้ว่าหากนางอันโดรเมตาเป็นชาวพื้นเมือง แมรีผู้เป็นชาวอังกฤษก็เป็นมิตรกับชาวพื้นเมือง

ในรูปแบบของสัมพันธมิตร ปรากฏในเรื่องตั้งใจช่วยชาติ และเรื่องผิดวินัย เฮอร์มัน ในตั้งใจช่วยชาติซึ่งเป็นชาวอังกฤษได้เดินเข้ามาจับมือนายสวัสดิ์ในตอนท้ายเรื่องพร้อมกล่าวว่า “กู้อโกลด์ ไชแอม! ไทย ดีมาก! เป็นสัมพันธมิตรกัน!” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2555, น. 168) ส่วนในเรื่องผิดวินัย เห็นจากฉากตั้งแต่เริ่มเรื่องที่เกิดขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส โดยกลุ่มทหารไทยนั้นได้เดินทางไปช่วยทำสงคราม และเห็นถึงการเป็นสัมพันธมิตรของสยามและฝรั่งเศสผ่านการแต่งกายของพระยารัตนโยธินที่ประดับตรา Légion d'honneur พร้อมกล่าวว่า “รัฐบาลฝรั่งเศสยกย่องฉันมากเหลือเกิน” (ศรีอยุธยา, 2504, น. 62)

1.2.2 การเป็นอารยชน

อารยชน คือชนที่มีอารยธรรม กล่าวคือเป็นกลุ่มคนที่เจริญด้วยขนบธรรมเนียมอันดี ภาพอารยชนในเรื่องหัวใจนักรบ และเรื่องผิดวินัยได้ปรากฏในรูปแบบของการมีมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติอันดีที่แสดงผ่านพฤติกรรมของตัวละครและการได้รับคำชมจากตัวละครอื่น

“ผู้บังคับการ โคโลเนล” จากเรื่องหัวใจนักรบ แม้เป็นทหารผู้รุกรานแต่ก็ยังมีมารยาทและธรรมเนียมปฏิบัติต่อสตรีที่แม้จะเป็นศัตรูของตนเห็นได้จากพฤติกรรมของโคโลเนล เมื่อเขาได้นำทหารบุกรุกเข้ามาในบ้านของพระภิรมย์และพบกับแยมและอุไร ซึ่งเป็นภรรยาของพระภิรมย์ โคโลเนลได้ยกเก้าอี้ให้ผู้หญิงทั้งสองนั่ง และขอโทษที่ตนแต่งกายไม่เรียบร้อยโดยไม่ได้สวมรองเท้า พร้อมทั้งพูดจากับทั้งสองอย่างสุภาพแม้จะเป็นศัตรู ดังตัวบท “ฉันต้องขอโทษที่แต่งตัวไม่เรียบร้อย

ต่อท่านทั้งสอง แต่รองเท้าของฉันได้สวมอยู่สี่สิบแปด ชั่วโมงแล้ว ฟังจะได้ถอดเมื่อเข้ามาถึงบ้านของท่านนี่เอง ต้องขอโทษนะจ๊ะ” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ข, น. 112)

ในเรื่องผิวดินัย “มัดมัวเซลล์ จูเลียตต์ เดอะโนซ์” หญิงชาวไทยที่ปลอมเป็นหญิงชาวฝรั่งเศส ได้รับการชื่นชมเรื่องมารยาท โดยนายร้อยโท ยอด ยุทธานนท์ ได้กล่าวว่า “ขอต้อนรับแขกผู้มีคุณลักษณะ และมารยาทอันน่ายวนใจ” (ศรีอยุธยา, 2504, น. 78) และพระยารัตนโยธินยังกล่าวอีกว่า “ฉันยินดีมากที่หล่อนมากินอาหารกับเรา... ทำให้พวกเราต้องนึกถึงมารยาทซึ่งบางคนออกจะลืม ๆ เสียบ้าง” (ศรีอยุธยา, 2504, น. 75) จากคำชื่นชมจากตัวละครอื่น ๆ ต่อมัดมัวเซลล์ จูเลียตต์ แสดงให้เห็นถึงมารยาทของชาวตะวันตกที่เป็นที่ยอมรับ

1.2.3 การเป็นศัตรู

ภาพลักษณ์ การเป็นศัตรูของชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์แต่ละเรื่องมีการแสดงออกแตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือสร้างความเสียหายให้กับฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ใช่ฝ่ายของตน และแสดงให้เห็นว่าศัตรูสามารถสร้างความเสียหายได้ในหลายรูปแบบ

ภาพลักษณ์การเป็นศัตรูในเรื่องหัวใจนกรบเป็นรูปแบบของผู้รุกรานโดยตรง โดยตัวละครผู้บังคับการทหารชาวตะวันตก “โคโลเนล” ได้นำกำลังทหารเข้ามารุกรานมณฑลหัดดินบุรี ถึงแม้จะเป็นผู้รุกรานแต่ก็มีใจยุติธรรม ดังที่โคโลเนลได้กล่าวว่า “ฉันนี่ถึงแม้เป็นชาติข้าศึกก็จริง แต่ก็เป็นผู้ยุติธรรมได้เหมือนกัน” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ข, น. 136) อีกทั้งยังเคารพในธรรมเนียมคิก และเป็นผู้ลงโทษขุนเบ่ง เพราะมีความเห็นว่าการที่ขุนเบ่งลอบยิงสวิงเป็นการกระทำที่โหดร้าย

“จอน แฟรงก์” จากเรื่องความดีมีไชย แสดงภาพของการเป็นศัตรูในรูปแบบของสายลับ เป็นผู้ขโมยความลับทางทหารจากคนไทย และยิงนายทหารไทย “คอลเลดาณี” จากเรื่องตั้งใจช่วยชาติ เป็นศัตรูในรูปแบบของผู้ที่ยุ้งให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิด โดยทำให้นายสวัสดิ์ ตัวละครเอกในเรื่องคิดว่าตนเป็นคนฝ่ายสัมพันธมิตร และ

เข้าใจผิดว่าเฮอริมันเป็นคนเยอรมันซึ่งเป็นศัตรูกับคนไทย จนนายสวัสดิ์เกือบจะยิงเฮอริมัน แต่ที่จริงแล้วคอลเลดาณีเองต่างหากที่เป็นคนในบังคับออสเตรเลีย และเป็นศัตรูกับคนไทย

1.2.4 ผู้มีอำนาจทางทหาร

เนื่องจากชาวตะวันตกนั้นมีความเจริญในด้านการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์มาก บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้นำเสนอภาพผู้มีอำนาจทางทหารไว้อย่างเด่นชัดในเรื่องวิวาทพระสมุทร โดยในเรื่องได้มีการให้ภาพเสนยานุภาพของกองทัพเรืออังกฤษที่นำเกรงขาม

นอกจากผู้แต่งจะนำเสนอความน่าเกรงขามของกองทัพเรืออังกฤษแล้ว ยังนำเสนอเรื่องการใช้อำนาจทางทหารของชาวตะวันตกเพื่อแทรกแซงกิจการทางการเมืองของชาติอื่น และเพื่อควบคุมการแสดงความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย เห็นได้จากเหตุการณ์ในเรื่องที่เดิมทีผู้ที่มีสิทธิชี้ตัวผู้แทนพระสมุทรคือ คริสโตเฟอร์หัวหน้านักบวชของเมือง แต่โลออนใช้อำนาจทางทหารของตนเองใช้การชี้ตัวผู้แทนพระสมุทรเพราะถือว่าตนนั้นเป็นทหารเรือ เป็นผู้มีอำนาจในทะเล เห็นได้จากคำพูดของโลออนที่ว่า “ข้าพเจ้าขอเชิญท่านคริสโตเฟอร์เหลือยวดูแถวทหารนั้น คงจะพอเข้าใจว่าเหตุใดข้าพเจ้าจึงมีอำนาจแสดงความคิดเห็นได้ในที่นี้” (ศรีอยุธยา, 2520, น. 259) และ “ฉันหวังว่า พลเมืองคงจะไม่กล้าโต้แย้งหรือคัดค้านกิจการของทหารอังกฤษ เพราะถ้าจะเถียงก็ต้องเถียงกับ ดาบปลายปืน ซึ่งเถียงยากอยู่น้อย” (ศรีอยุธยา, 2520, น. 277)

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงชื่นชมด้านที่ดีของชาติตะวันตกผ่านการให้ภาพลักษณะด้านลบ แต่ในขณะเดียวกันพระองค์ก็ได้ทรงไว้วางพระราชหฤทัยชาติตะวันตกเสียทีเดียว อันเห็นได้จากภาพลักษณะด้านลบของชาวตะวันตกที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ อย่างไรก็ตามพระองค์ทรงประกอบสร้างภาพลักษณะด้านลบของชาวตะวันตกอย่างระมัดระวัง โดยทรงเน้นให้เห็น “ภัย” ที่มาจากตัวละครตะวันตกที่มีภาพลักษณ์ศัตรู และผู้มีอำนาจทางทหาร แต่พระองค์ไม่ได้ใส่พฤติกรรมที่รุนแรง

หรือแฝงพระราชวิจารณ์ส่วนพระองค์ลงในตัวละครเหล่านั้นถือเป็นการใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อสื่อสารกับประชาชนให้เกิดความตระหนักรู้ โดยไม่ทำให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งบานปลาย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเชื่อมโยงบริบททางสังคมเข้ากับบทพระราชนิพนธ์โดยทรงใช้บริบททางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกเพื่อนำเสนอ และแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับชาวจีนและชาวตะวันตกที่เกิดขึ้นในรัชสมัย

2.1 ภาพลักษณ์ของชาวจีนกับบริบททางสังคม

ชาวจีนจำนวนมากเริ่มอพยพเข้ามาตั้งตั้งแต่ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ การขยายกิจการทางการค้า ความไม่สงบในจีน การกีดกันชาวจีนในคาบสมุทรอินโดจีนและความต้องการกรรมกร (พลกุล อังกินันท์, 2515, น. 24) ด้วยจำนวนชาวจีนที่มากขึ้นทำให้ชาวจีนเริ่มเข้ามามีอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ของประเทศมากขึ้นเช่นกัน

ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของสยาม โดยในด้านเศรษฐกิจชาวจีนเข้ามามีบทบาทตั้งแต่ระดับโครงสร้าง เช่น การนำเข้าส่งออก และภาษี จนถึงระดับธุรกิจรายย่อย ดังที่ Skinner (1957 อ้างถึงใน พลกุล อังกินันท์, 2515, น. 36) กล่าวว่า จากการสำรวจของกงสุลอังกฤษประจำประเทศไทยใน พ.ศ. 2433 กิจการค้าของไทยเป็นของชาวจีนถึงร้อยละ 62 ในด้านสังคมชาวจีนที่อพยพเข้ามาสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในประเทศได้เป็นอย่างดี โดยไม่ส่งผลต่อความเป็นจีนของตน ในด้านการเมืองชาวจีนเริ่มแสดงออกโดยการเข้าไปเป็นคนในบังคับของต่างชาติ (Subject) และเริ่มมีการเผยแพร่ชาตินิยมทั้งในรูปแบบของการต่อต้านและไม่ต่อต้านจักรวรรดิจีน เกิดการก่อตั้งสโมสรการค้าเพื่อป้องกันและต่อสู้ในด้านผลประโยชน์กับรัฐบาลไทย

(พลกุล อังกินันท์, 2515, น. 36-47)

การเข้าเป็นคนในบังคับต่างชาติของชาวจีน ได้สร้างปัญหาอย่างมากต่อสยาม ดังที่ สุกิจ นิมมานเหมินท์ (2512 อ้างถึงใน พลกุล อังกินันท์, 2515, น. 79) กล่าวว่า คนจีนได้ใช้ช่องทางนี้เพื่อเลี่ยงการเสียภาษีอากรและทำธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น การตั้งโรงปอนเถื่อน ขายของเถื่อนและของโจร โดยรัฐบาลไทยไม่สามารถควบคุมได้อย่างเต็มที่เนื่องจากต้องได้รับการอนุญาตจากสถานทูตของตะวันตกเสียก่อน และเมื่อมีการฟ้องร้องก็มักจะสิ้นสุดด้วยการปล่อยโดยให้เหตุผลว่าหลักฐานไม่เพียงพอ

อิทธิพลของชาวจีนต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 สอดคล้องกับเนื้อหาของพระราชนิพนธ์ *ยิวแห่งบูรพาทิศ* ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความเฉียบแหลมในการหาเงินของคนจีน การถือโคตรของคนจีน และการเข้าไปเป็นคนในบังคับชาติอื่น นอกจากนี้ยังมีงานของกวีท่านอื่นในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่กล่าวถึงอิทธิพล และความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของชาวจีน เช่น *โคลงกลอนของครูเทพ* ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ที่แสดงให้เห็นว่าชาวไทยในฐานะเจ้าของบ้านเสียรู้และเสียเปรียบชาวจีนซึ่งเป็นผู้อาศัยจากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและกวีนิพนธ์ของกวีในสมัยรัชกาลที่ 6 ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบริบททางสังคมของชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ 5 แสดงให้เห็นว่าปัญหาและอิทธิพลของชาวจีนในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เริ่มก่อตัวในสมัยรัชกาลที่ 5 ยังคงสืบเนื่องมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อิทธิพลทางเศรษฐกิจของคนจีนในประเทศไทยได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอยู่บ่อยครั้ง เช่น การส่งเงินในรูปแบบของโพยก๊วนกลับสู่เมืองจีน การนัดหยุดงานของชาวจีนในปี พ.ศ. 2453 ที่ทำให้เกิดข้าวของหายากและมีราคาแพง อีกทั้งการตั้งธนาคารจีน - ไทย ที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2451 เพื่อจุดมุ่งหมายในการปฏิวัติ โดยเสถียรภาพของธนาคารขึ้นอยู่กับปฏิวัติของ ดร.ซุน ยัตเซ็น และในที่สุดเมื่อ

ดร. ชุน ยัดเซิน ลี้ภัยไปตั้งถิ่นฐานหลังการได้รับชัยชนะของ หยวนซีไฮ ในปี พ.ศ. 2456 ก็ทำให้ธนาคารล้มลงจนเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในกรุงเทพฯ อย่างรุนแรง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2529, น. 160)

เมื่อประเทศจีนเกิดการปฏิวัติใน พ.ศ. 2455 ชาวจีนสยามก็ได้เริ่มเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมของตน จนเป็นที่แพร่หลายสู่คนไทย และเริ่มหาเงินทุนส่งกลับประเทศจีนเพื่อช่วยเหลือการปฏิวัติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระบรมราชโองบายแก้ไขด้วยการดำหนิ ชี้ให้เห็นภัย และวิจารณ์การเมืองของชาวจีนผ่านบทพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2456-2459 โดยมีความรุนแรงตามลำดับ (นงเยาว์ จิตตะปุตตะ, 2520, น.198) อย่างไรก็ตามในทางการปกครองคนจีน พระองค์ทรงให้ความยุติธรรมอยู่เสมอ เห็นได้จาก คำกราบบังคมทูลของตัวแทนพ่อค้าชาวจีนเมื่อครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินเสียบพระนครในปี พ.ศ. 2454 ว่า “แต่ในส่วนพระราชอาณาจักรนี้ได้ทรงพระกรุณาแก่บรรดาจีนทั้งหลาย เหมือนราษฎรของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เมื่อจะออกพระราชกำหนดกฎหมายอันใดก็เป็นอย่างเดียวกัน เสมอหน้ากันหมดไม่แบ่งแผนกกว่าเป็นจีน” (ทวี มุขธระโกษา, 2506 อ้างถึงใน ทวีธีระวงศ์เสวี, 2516, น. 23)

จะเห็นได้ว่าปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองหลายประการในรัชสมัยเกิดขึ้นจากอิทธิพลของชาวจีน และเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องจัดการให้สงบเรียบร้อยเพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อส่งเสริมแนวทางการปกครองของพระองค์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดอย่างแยบคาย โดยทรงเชื่อมโยงภาพลักษณ์ของชาวจีนกับบริบททางสังคมเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาที่เกิดจากชาวจีนคือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความฉลาดแกมโกง การเป็นคนต่างภาษา และการเป็นอนารยชน นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงจัดวางตัวละครชาวจีนให้มีสถานภาพดีกว่าตัวละครอื่นในเรื่องเสมอ โดยทรงชี้ให้เห็นภาพการไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองในการสร้างแนวปฏิบัติและควบคุมชาวจีนในประเทศ

ภาพลักษณ์การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของคนจีน ปรากฏในเรื่องหัวใจนักกรบ และเรื่องมหาตมะทั้งรูปแบบการพร้อมละทิ้งแผ่นดินไทยเมื่อเกิดศึกสงคราม ซึ่งตรงกับพระราชวิจารณ์ในบทความ *ยิวแห่งบูรพาทิศ* ความว่า “จีนยอมไม่รู้สึกว่ามีหน้าที่จะต้องกระทำประโยชน์ให้แก่ประเทศที่ตนมาอาศัยอยู่นั้นเลย” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528, น. 15) การยุยงให้ผู้อื่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ การช่วยคนไทยเพื่อหวังประโยชน์จากคนไทยที่มากขึ้น และการเข้าเป็นคนในบังคับของต่างชาติ ทำให้เกิดปัญหาอย่างมากต่อการปกครองชาวต่างชาติในสยาม เช่น ทำให้ไม่สามารถออกกฎหมายควบคุมการทำธุรกิจของคนจีนที่เป็นคนในบังคับต่างชาติได้ อีกทั้งคนจีนยังใช้วิธีนี้ในการหลบเลี่ยงการเก็บภาษี และก่อความวุ่นวายอีกด้วย

ภาพลักษณ์ฉลาดแกมโกงของชาวจีนที่ปรากฏในเรื่องวิวาห์พระสมุทร และเรื่องนินทาสโมสร เป็นไปในเชิงเศรษฐกิจ ความฉลาดแกมโกงของคนจีนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนขึ้นมาเป็นผู้กุมอำนาจทางเศรษฐกิจในประเทศ โดยมีอิทธิพลตั้งแต่ระบบโครงสร้างภาษี การนำเข้าส่งออก จนถึงธุรกิจขนาดเล็ก และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคนจีนในสยามมักส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในประเทศอยู่เสมอ เช่น การตั้งธนาคาร และการส่งเงินกลับประเทศจีนเพื่อสนับสนุนการปฏิวัติ

ภาพลักษณ์การเป็นอนารยชนของคนจีนที่ปรากฏเด่นชัดในเรื่องวิวาห์พระสมุทร แสดงให้เห็นถึงความล้าหลังของชาวจีน และในเรื่องคดีสำคัญ ที่มีการเปรียบเทียบตัวละครจีนในเรื่องกับชาวฮั่น และพรรณนาถึงความโหดเหี้ยมทารุณ ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดทัศนคติด้านลบต่อคนจีนเป็นอย่างยิ่ง ในทางตรงกันข้ามภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกกลับปรากฏในรูปแบบอารยชนที่น่ายกย่อง และนำไปปฏิบัติตาม การเป็นคู่แข่งกันดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพอนารยชนของคนจีนได้ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งการเป็นอนารยชนคืออุปสรรคสำหรับพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติตามแนวพระบรมราชโองบาย

เนื่องจากปัญหาของชาวจีนต่อต้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในรัชสมัย ถือเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใช้ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนดังกล่าวในบทพระราชนิพนธ์ เพื่อชี้ให้เห็นปัญหาของชาวจีนในประเทศ นอกจากนี้จะทำให้คนไทยได้ระมัดระวังและรู้ทันเล่ห์เหลี่ยมของชาวจีนแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของการกระทำที่ไม่พึงประสงค์ของชาวจีนอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชาติ และแสดงให้เห็นข้อเสียบางประการของการกระทำดังกล่าวเพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่สมควร เช่น ทรงแสดงให้เห็นถึงข้อเสียของการเข้าเป็นคนในบังคับของต่างชาติ ในเรื่องหัวใจนักรบ คือ การถูกตัดสินโทษตายโดยไม่ต้องขึ้นศาล เพราะการเป็นคนในบังคับต่างชาติถือว่าอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าสังกัด และต้องทำตามคำสั่งอย่างซัดซิ่นมิได้

ส่วนภาพลักษณ์การเป็นตัวตลก และการไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ยังถูกใช้เพื่อกำหนดให้สถานภาพของตัวละครจีนด้อยกว่าตัวละครอื่นในเรื่อง ภาพลักษณ์การเป็นตัวตลกของตัวละครชาวจีนในบทพระราชนิพนธ์ที่ปรากฏในเรื่องวิภาพพระสมุทรรเรื่องคดีสำคัญ และเรื่องตั้งจิตคิดคดลั้ง ล้วนเกิดจากการใช้ภาษาไทยโดยไม่เข้าใจความหมายและการขาดไหวพริบของตัวละคร ทำให้เกิดความขบขันผ่านบทสนทนาและการกระทำ และความไม่รู้ภาษาจนเกิดเป็นความขบขันนั้น นับได้ว่าเป็นการเลือกใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสร้างตัวละครให้มีความน่าเชื่อถือ น้อยลงและไม่ได้น่าเกรงกลัว

นอกจากนี้ภาพลักษณ์คนต่างภาษา และการไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชาวจีนยังเป็นภาพลักษณ์ที่นำเสนอว่าชาวจีนแตกต่างจากชาวไทยอย่างเด่นชัด คือมีลักษณะของ “ความเป็นอื่น” โดยใช้เกณฑ์เรื่องภาษาเดียวกัน และเผ่าพันธุ์เดียวกัน มาใช้กำหนดความเป็น “พวกเรา” และ “พวกเขา”

การกำหนดให้ชาวจีนใช้ภาษาไทยไม่ชัดและไม่เข้าใจจัดเป็น “ความเป็นอื่น” ด้านเชื้อชาติ เพราะภาษาถือเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของความเป็นพวกพ้องเดียวกัน การไม่เข้าใจและไม่สามารถออกเสียงแบบคนไทยได้

จัดเป็นบุคคลคนละกลุ่มหรือคนละชาติ ดังในบทความพระราชวิจารณ์เรื่อง *เมืองไทยจึงตื่นเกิด* ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงไม่หวังใจว่าจีนจะเป็นคนชาติเดียวกันกับไทย ดังความว่า “ข้าพเจ้ามีความปรารถนาจะลบล้างความหลงเชื่อว่าจีนเป็นส่วนหนึ่งแห่งชาติไทยโดยแท้จริงทั้งสิ่งปวง” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2528, น. 37) ชาวจีนจึงถูกให้ความหมาย “เป็นอื่น” ที่ไม่อาจกลมกลืนกับชาติไทยได้

ยิ่งไปกว่านั้นชาวจีนยังถูกนิยามความเป็นอื่นให้มากกว่าการไม่ใช้คนในชาติเดียวกัน หากแต่ “เป็นอื่น” จากความเป็นมนุษย์ การนำลักษณะผมเปีย ร่างกาย และท่าทางของชาวจีนมาวิพากษ์วิจารณ์ว่าต่างไปจากมนุษย์ทั่วไป ก็ผลักดันให้ชาวจีน “เป็นอื่น” จากเผ่าพันธุ์มนุษย์ คุณค่าของชาวจีนในเรื่องจึงถูกลดทอนลงไปกลายเป็น “พวกเขา” ที่แตกต่างและด้อยกว่า “พวกเรา” ที่เป็นชาวไทยชัดมากขึ้น ในพื้นที่บทละครเหล่านี้ การนิยามความเป็นคนอื่นให้กับชาวจีนจึงเป็นเสมือนการสร้างพื้นที่อำนาจของ “พวกเรา” ให้เหนือ “พวกเขา” เพื่อกำหนดสถานภาพของชาวจีนในฐานะผู้อยู่ใต้การปกครอง

การปกครองกลุ่มชาวจีนในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะชาวจีนในช่วงเวลานั้นมีบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ และการปกครองอย่างมาก การควบคุมชาวจีนด้วยกฎหมายต่าง ๆ ก็เป็นไปได้ยาก การจะผลักดันชาวจีนออกจากแผ่นดินก็เป็นเรื่องที่ไม่สามารถทำได้เช่นกัน เพราะสยามยังต้องอาศัยชาวจีนในการดำเนินกิจการของประเทศในหลายด้าน แต่ก็ไม่อาจนิ่งเฉยปล่อยให้ชาวจีนมีบทบาทที่ล้นคลอนสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองก็จะเป็นภัยแก่ชาติต่อไปได้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพยายามจะสื่อสารกับชาวไทยในชาติเรื่องการระวังภัยจากชาวจีนผ่านบทละครของพระองค์ และทรงมุ่งแสดงให้เห็นการควบคุมบทบาทของชาวจีน ที่ไม่อาจแสดงได้ในทางกฎหมายบังคับทางสังคม แต่สามารถกระทำได้ผ่านบทละครด้วยการกำหนดภาพของชาวจีนให้ด้อยกว่าชาวไทยอย่างชัดเจน

บทละครเหล่านี้จึงเป็นเครื่องแสดงอำนาจในการกำหนดลักษณะของชาวจีน ทั้งนี้เพราะผู้ประพันธ์บทละครมีอำนาจอันชอบธรรมในการกำหนดลักษณะและบทบาทของตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องให้เป็นไปตามกรอบความคิดของผู้ประพันธ์เอง

2.2 ภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม

ในช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวความขัดแย้งระหว่างสยามและชาติตะวันตกได้คลี่คลายลง อีกทั้งเอกราช อธิปไตย และบูรณภาพของสยาม ได้ถูกรับรองจากการทำสนธิสัญญาฉบับปี พ.ศ. 2447 และ พ.ศ. 2450 กับฝรั่งเศส และสนธิสัญญาฉบับปี พ.ศ. 2452 กับอังกฤษ (สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงต่างประเทศ, 2561, น. 155) สนธิสัญญาดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สยามรอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก อีกทั้งนโยบายของชาติตะวันตกต่อสยามได้เปลี่ยนแปลงไป เห็นได้จากข้อความใน *พระราชสาธิบายเรื่องการรักษาความเป็นกลางในงานมหาสงคราม ณ ยุโรป* เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 ความว่า “นานมาแล้ว ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวจากอรรคราชทูตประจำกรุงปารีสว่ารัฐบาลฝรั่งเศสปรารถนาที่จะชักชวนให้กรุงสยามเข้าข้างฝั่งสัมพันธมิตรเสียทีเดียว” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, น. 378) จากข้อความดังกล่าวจะเห็นได้ว่ารูปแบบของการแสวงหาผลประโยชน์ของชาติตะวันตกได้เปลี่ยนจากการล่าอาณานิคมเป็นการแสวงหาพันธมิตรในการทำสงคราม ดังนั้นเหตุการณ์ที่น่าสนใจในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงมิใช่การรุกรานหรือล่าอาณานิคมจากลัทธิจักรวรรดินิยมในลักษณะที่ปรากฏในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 แต่จุดสำคัญในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 คือสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่สร้างผลกระทบระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับชาติตะวันตก

สงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองบายรักษาความเป็นกลางโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ออกประกาศว่าด้วยความเป็นกลาง

ของกรุงสยามในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2457 แต่ไม่ได้ความไว้วางใจจากนานาประเทศเนื่องจากความสัมพันธ์ของสยามและเยอรมนีค่อนข้างแนบแน่น แม้การดำเนินนโยบายของสยามจะเป็นไปตามวิธีการรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด แต่กลับตรงกันข้ามกับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อันเห็นได้จาก *พระราชหัตถเลขาถึงพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์กฤดากร* ฉบับลงวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2457 ความว่า “...ในส่วนตัวฉันเอง แม้ว่าจะเป็นกลางทางราชการ แต่ในใจจริงฉันไม่นิยมเยอรมันแต่ไหนแต่ไรแล้ว” (สุจิตรา ศิริโปส, 2528, น. 25)

อย่างไรก็ตาม สยามไม่สามารถดำเนินนโยบายรักษาความเป็นกลางต่อไปได้ และคงต้องเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรเนื่องจากเขตแดนของสยามอยู่ติดกับดินแดนอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส ดังข้อความใน *พระราชสาธิบายเรื่องการรักษาความเป็นกลางในงานมหาสงคราม ณ ยุโรป* ที่อ่านในที่ประชุมเสนาบดีสภา เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2460 ความว่า “อาณาเขตของเราตกอยู่ในท่ามกลางระหว่างแดนของอังกฤษและฝรั่งเศส เพราะฉะนั้นถ้าแม้แสดงความลำเอียงข้างเยอรมันนี้แม้แต่เล็กน้อยให้ปรากฏชัดเจนเมื่อใดเพื่อนบ้านผู้มีอำนาจก็คงจะได้ขบเอาหัวแบนเมื่อนั้น” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2560ก, น. 371) อีกทั้งการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้สยามได้เข้าไปสู่สังคมนานาชาติในฐานะที่ทัดเทียม (กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, 2524, น. 126) ในขณะนั้นความนิยมของประชาชนแตกออกเป็นสามกลุ่มคือ นิยมฝ่ายสัมพันธมิตร นิยมความเป็นกลาง และนิยมฝ่ายมหาอำนาจกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มากที่สุดในประเทศ (สุจิตรา ศิริโปส, 2528, น. 29-31) บทพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ 6 จึงเป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่งในการโน้มน้าวความคิดของคนในชาติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและไม่ให้เกิดการขัดแย้งกันทางความคิด เพื่อให้การดำเนินพระบรมราชโองบายในการเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นไปอย่างราบรื่น

ภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์สอดคล้องกับบริบททางสังคมในรัชสมัย

โดยภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ มีหน้าที่ปรับมุมมองของคนไทยต่อชาวตะวันตก ฝ่ายสัมพันธมิตรให้ดีขึ้น และในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ให้ความตระหนักถึงอำนาจทางทหารของชาวตะวันตกที่ควรระมัดระวัง เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมแนวพระบรมราชโบายในการนำสยามเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ด้วยพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ช่วงก่อนปีพ.ศ. 2457 บทละครพระราชนิพนธ์ยังมีการนำเสนอภาพลักษณ์ศัตรูของชาวตะวันตกในรูปแบบของผู้ล่าอาณานิคม ดังตัวละครชาวตะวันตกที่ปรากฏเรื่องหัวใจนกรบ ปี พ.ศ. 2456 แต่ก็มีปรากฏในบทละครเรื่องนี้เพียงเรื่องเดียว จนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งในปี พ.ศ. 2457 ภาพลักษณ์มิตรและศัตรูของชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เริ่มมีการแสดงออกถึงแนวโน้มที่จะเข้าข้างฝ่ายสัมพันธมิตรมากขึ้น และในปี พ.ศ. 2460 ที่สยามประกาศสงครามกับฝ่ายมหาอำนาจกลางและเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร บทพระราชนิพนธ์ก็ทำหน้าที่ประกาศจุดยืนเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร และเป็นศัตรูกับฝ่ายมหาอำนาจกลางอย่างชัดเจน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงนโยบายของชาติตะวันตกต่อสยามที่เปลี่ยนจากการล่าอาณานิคมเป็นการแสวงหาพันธมิตรร่วมรบในการสงคราม และในขณะเดียวกันก็เห็นถึงการตอบรับและเลือกข้างของสยาม โดยใช้บทพระราชนิพนธ์เป็นเครื่องมือในการปรับมุมมองของคนไทยต่อชาติตะวันตกฝ่ายสัมพันธมิตรให้ดียิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์มิตรของชาวตะวันตกสามารถแบ่งได้เป็นสามระยะ ระยะแรกคือก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ในเรื่องจับดาถล่าขาว ปี พ.ศ. 2451 เป็นภาพการเป็นมิตรที่ไม่ระบุนุเชื้อชาติของตัวละครชาวตะวันตก และไม่แฝงนัยยะทางการเมืองระยะที่สองคือช่วงเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ภาพลักษณ์ของการเป็นมิตรของตัวละครชาวตะวันตกเริ่มมีการระบุนุเชื้อชาติ เห็นได้จากในเรื่องวิวาห์พระสมุทรปี พ.ศ. 2459 และระยะที่สามคือ หลังสยามประกาศสงครามเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในเรื่องตั้งใจช่วยชาติปี พ.ศ. 2463

และเรื่องผิดวินัย ในปี พ.ศ. 2465 เป็นภาพลักษณ์มิตรในรูปแบบของการเป็นพันธมิตร และตัวละครชาวตะวันตกมีการระบุนุเชื้อชาติทั้งอังกฤษ และฝรั่งเศส

การเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์ศัตรูสามารถเห็นได้จากบทพระราชนิพนธ์ช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและหลังการประกาศเข้าร่วมสงครามของสยาม ภาพลักษณ์ศัตรูของชาวตะวันตกก่อนปี พ.ศ. 2457 ในเรื่องความดีมีไชย จะปรากฏในรูปแบบที่ไม่ระบุนุเชื้อชาติ และเป็นบทบาทศัตรูที่เน้นในเชิงให้ข้อคิด ส่วนในเรื่องหัวใจนกรบ จะมีบทบาทในการลงโทษตัวละครชาวจีน ให้ภาพเดิมของชาวตะวันตกที่เป็นผู้ล่าอาณานิคมและผู้รุกรานอธิปไตย อีกทั้งยังเป็นภาพลักษณ์ของศัตรูที่ประกอบสร้างขึ้นด้วยความระมัดระวัง เพราะเป็นศัตรูที่มีคุณธรรมและมารยาท แต่ภาพลักษณ์ศัตรูหลังปี พ.ศ. 2460 ในเรื่องตั้งใจช่วยชาติ จะปรากฏในรูปแบบระบุนุเชื้อชาติว่าเป็นคนในบังคับของออสเตรเลีย ซึ่งเป็นฝ่ายมหาอำนาจกลางและถือว่าเป็นศัตรูของสยามในขณะนั้น อีกทั้งยังมีการระบุนุลักษณะที่ไม่ดีของฝ่ายมหาอำนาจกลาง เช่น “เฮอรั่มันเห็นมนุษย์ชาติอื่นเป็นสัตว์ทั้งหมดตามแบบเยอรมัน” (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2555, น. 165) จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ศัตรูในบทพระราชนิพนธ์ช่วงเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งนั้นมีจุดประสงค์เพื่อโน้มน้าวราษฎรให้หันมาฝ่ายมหาอำนาจกลางนั้นเป็นศัตรูกับสยาม

นอกจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของการเป็นมิตรและศัตรูของชาติตะวันตกเพื่อให้คนไทยมีมุมมองต่อชาติตะวันตกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ดีขึ้น ยังทรงใช้ภาพลักษณ์ที่ดีคือ ภาพลักษณ์การเป็นอารยชนเพื่อส่งเสริมให้เห็นด้านที่ดีและนำคอบหาของชาติตะวันตกเช่นเดียวกัน

ภาพลักษณ์การเป็นอารยชนของชาวตะวันตกที่ปรากฏในเรื่องหัวใจนกรบ และเรื่องผิดวินัย เป็นสิ่งที่สามารถบ่งบอกความเจริญในด้านวัฒนธรรมของชาวตะวันตกได้เป็นอย่างดี โดยความเป็นอารยชนของตะวันตกสามารถเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับชาวจีนที่มีภาพลักษณ์การเป็นอนารยชน อีกทั้งการพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมชาติตะวันตกก็สามารถใช้อารยชน

ที่เป็นสากลของประชาชนเป็นตัวชี้วัดได้ ดังนั้นภาพลักษณ์อารยชนของชาวตะวันตกจึงเป็นแนวพระราชวินิจฉัยสำคัญให้ราษฎรทั้งหลายปฏิบัติตาม

ภาพลักษณ์ของผู้มีอำนาจทางทหารปรากฏเด่นชัดในเรื่องวิวาทพระสมุทรในปี พ.ศ. 2459 เพื่อให้คนไทยเกิดความตระหนักรู้และระวัง โดยเฉพาะด้านแสนยานุภาพทางกองทัพเรือของอังกฤษ โดยความน่ากลัวของภาพลักษณ์ผู้มีอำนาจทางทหารคือ สามารถใช้อำนาจในการแทรกแซงกิจการภายในของเมืองอื่นและควบคุมความคิดเห็นของประชาชนท้องถิ่นได้ สะท้อนให้เห็นว่าชาวตะวันตกสามารถรุกรานอำนาจอธิปไตยของประเทศอื่น ๆ ได้ด้วยอำนาจทางทหารที่แข็งแกร่ง โดยภาพลักษณ์ของผู้มีอำนาจทางทหารในบทพระราชนิพนธ์ได้นำไปสู่การสร้างค่านิยมประนีประนอมมากกว่ามุ่งสร้างความขัดแย้งกับชาติตะวันตก และชี้ให้เห็นว่าฝ่ายสัมพันธมิตรมีแสนยานุภาพมากพอที่จะชนะสงครามได้อย่างไรก็ตามภาพผู้มีอำนาจทางทหารของชาวอังกฤษที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ แสดงให้เห็นว่าการเข้าร่วมกับตะวันตกนั้นถือเป็นคาบสองคม สยามอาจได้รับประโยชน์ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องระมัดระวังไม่ให้อำนาจทางทหารของชาติตะวันตกกลายเป็นภัยคุกคาม

การเผชิญหน้ากับชาติตะวันตกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ถือเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันการเข้าร่วมสงครามก็ถือเป็นโอกาสที่จะทำให้สยามได้มีเกียรติยศทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และสามารถแก้ไขข้อเสียเปรียบจากสนธิสัญญาที่ทำไว้กับชาติตะวันตกในอดีตได้ ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงต้องดำเนินวิเทโศบายอย่างรอบคอบโดยทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อส่งเสริมแนวพระบรมราโชบายด้านการสงครามเข้ากับมหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างระมัดระวัง เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงของภาพลักษณ์ตัวละครชาวตะวันตกหลังเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยการชี้ให้เห็นด้านที่ดีของ

ตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส เพื่อต้องการปรับมุมมองของคนไทยที่เคยมีต่อการล่าอาณานิคมของชาติจักรวรรดินิยมให้มองประเทศตะวันตกเหล่านี้เป็นมิตรมากขึ้น เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะนำสยามเข้าร่วมกับฝั่งสัมพันธมิตร จึงทรงใช้พระราชนิพนธ์เพื่อโน้มน้าวคนในชาติ แต่อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ของผู้มีอำนาจทางทหารก็ยังคงปรากฏในบทพระราชนิพนธ์เพื่อให้คนไทยเกิดความตระหนักรู้ในอำนาจของชาวตะวันตกอยู่เสมอ

ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกกับบริบททางสังคม แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมทั้งสาม ลักษณะดังต่อไปนี้ ลักษณะแรก คือ วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของบทพระราชนิพนธ์และภาพลักษณ์ของตัวละครได้สะท้อนภาพเหตุการณ์และปัญหาเกี่ยวกับชาวต่างประเทศที่เกิดขึ้นในรัชสมัย ลักษณะที่สอง คือ สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมและนักเขียน อิทธิพลของชาวจีนและชาวตะวันตกทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกออกมาในรูปแบบดังกล่าว นำไปสู่ลักษณะที่สาม คือ วรรณกรรมหรือนักเขียนมีอิทธิพลต่อสังคม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกในการสร้างความตระหนักรู้และโน้มน้าวจิตใจของราษฎรแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถอันแหลมคมในการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการสื่อสารพระราชดำริสู่ประชาชนได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวปรากฏแตกต่างกัน โดยภาพลักษณ์ของชาวจีนที่ปรากฏคือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ความฉลาดแกมโกง การเป็นคนต่างภาษา การเป็นตัวตลก การไร้ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และการเป็นอนารยชน ส่วนภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกที่ปรากฏคือ การเป็นมิตร การเป็นอารยชน การเป็นศัตรูและผู้มีอำนาจทางทหาร ทั้งนี้ ภาพลักษณ์ของตัวละครชาวจีนและชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์แสดงให้เห็นพระราชทัศนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อชาวต่างประเทศในช่วงเวลานั้น รวมไปถึงการดำเนินวิเทโศบายในรัชสมัยซึ่งสอดคล้องกับบริบททางสังคม

เมื่อพิจารณาภาพลักษณ์ดังกล่าวจะแสดงให้เห็นหน้าที่ต่างกัน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือภาพลักษณ์ของชาวจีนมีหน้าที่ชี้ให้เห็นปัญหาโดยตรงและกำหนดสถานะของชาวจีนที่ด้อยกว่า เพื่อสร้างแนวปฏิบัติและควบคุมชาวจีนในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาชาวจีนกับพระราชนิพนธ์เรื่องยิวแห่งบูรพาทิศของเทพ บุญदानนท์ (2560, น. 62 – 63) ที่กล่าวไว้ว่า งานพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีบทบาทในการสร้างลักษณะอันพึงประสงค์ของชาวจีน นอกจากนี้ยังมีนัยในการควบคุมชาวจีนผ่านบทพระราชนิพนธ์ที่ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของชาวจีนในพระราชอาณาจักรทางอ้อม คือการชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างชาติจีนและชาติไทย ดังที่พวงร้อย กล่อมเอียง (2516, น. 44) ได้ศึกษาเรื่อง พระบรมราโชบายเกี่ยวกับชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งชี้ให้เห็นการเมืองภายในของประเทศไทยที่ส่งผลให้คนจีนเคลื่อนไหวสร้างปัญหาในสยาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อสร้างจิตสำนึกรักชาติไทยขึ้น เพื่อให้ทั้งคนไทยและคนจีนในสยามสำนึกรักชาติไทย

ส่วนภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกมีหน้าที่ในลักษณะที่สอง คือปรับมุมมองของคนไทยต่อชาวตะวันตก ฝ่ายสัมพันธมิตรให้ดีขึ้นจากที่เคยหวาดหวั่นชาวตะวันตก

ในฐานะผู้ล่าอาณานิคมที่เข้มข้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้เพื่อโน้มน้าวความคิดของราษฎรให้ไปในทิศทางเดียวกัน คือการส่งเสริมแนวพระบรมราโชบายในการเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ความสำคัญในการเป็นพันธมิตรกับชาติตะวันตกในสงครามโลกครั้งที่ 1 มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงภาวะผู้นำชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย ดังการศึกษาเรื่องแนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง “ชาติ” กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทยของโรจน์ จินตมาต (2531, น. 156) ที่กล่าวไว้ว่า การเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 1 ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บทพระราชนิพนธ์เพื่อสร้างความกลมเกลียวระหว่างไทยและฝ่ายสัมพันธมิตรให้เป็นปึกแผ่นเดียวกัน เพื่อเตรียมพร้อมนำสยามเข้าสู่สงคราม นอกจากนี้ ผลการศึกษาภาพลักษณ์ชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์ยังแสดงให้เห็นการดำเนินวิเทโศบายกับชาติตะวันตกที่ประสบความสำเร็จ เหมือนดังที่ อัญชลลาภรณ์ โภมลเสวิน (2518, น. 30) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้ว่า การดำเนินนโยบายด้านการต่างประเทศของพระองค์ทำให้สยามปราศจากการรุกรานจากชาติตะวันตก และปัญหาด้านความมั่นคงตลอดรัชสมัย อย่างไรก็ตามแม้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้ภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกเพื่อส่งเสริมนโยบายการเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร แต่ก็ยังทรงให้ตระหนักถึงอำนาจของชาติตะวันตกที่อาจเป็นภัย ผ่านการให้ภาพลักษณ์ผู้มีอำนาจทางทหารอย่างระมัดระวัง ดังนั้นการศึกษาภาพลักษณ์ของชาวตะวันตกในบทพระราชนิพนธ์จึงมีส่วนช่วยให้เห็นความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับชาวตะวันตก ซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินนโยบายทางการเมืองการปกครองของพระองค์

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกแล้ว ก็ยังเห็นพระราชทัศนะแฝงที่คล้ายคลึงกันที่ว่าทั้งชาวจีนและ

ชาวตะวันตกต่างก็เป็นภัยคุกคามสยามเช่นเดียวกัน หากแต่มาในรูปแบบที่แตกต่างกันเท่านั้น ชาวจีนสร้างความเดือดร้อนในระดับที่สยามพยายามจะเข้าควบคุมให้ได้ การพยายามลดทอนความสำคัญหรือสถานภาพของชาวจีนในบวรราชธานีพหุจึงถูกนำมาใช้อย่างชัดเจนกับตัวละครชาวจีน ทั้งนี้แตกต่างกับชาวตะวันตกที่เป็นภัยคุกคามที่น่าเกรงกลัวมากกว่าเพราะมีแสนยานุภาพทางการทหารเหนือกว่า สยามทำได้เพียงการเลือกเข้าร่วมเป็นพันธมิตร

การกำหนดภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกให้มีลักษณะเฉพาะและสอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้น จึงเป็นการจำแนกชาวต่างชาติให้เป็นคนละกลุ่มกับชาวไทยอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นวิธีการปลุกฝังความรู้สึกรักชาตินิยมผ่านบวรราชธานีพหุได้อย่างมีชั้นเชิงสอดคล้องกับการศึกษาการสร้างชาติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของกรรณิรมย์ สุวรรณานนท์ (2524, น. 195) ที่กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้บวรราชธานีพหุเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างชาติ ดังนั้นบวรราชธานีพหุของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิงอันเป็นหน้าที่หลักของบทละครเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยนำเสนอและขับเคลื่อนความคิดทางการเมืองในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชาติด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ประกอบการสอนในชั้นเรียนเพื่อวิเคราะห์การสร้างตัวละครในบวรราชธานีพหุของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำไปสู่การทำความเข้าใจเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของบวรราชธานีพหุให้ลึกซึ้งมากขึ้น

2. ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้ในการประกอบการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสภาพสังคมสมัยรัชกาลที่ 6 โดยเป็นส่วนประกอบในการพิจารณามุมมองที่เกี่ยวกับชาวจีนและชาวตะวันตกผ่านบวรราชธานีพหุ เพื่อให้เห็นบทบาทและอิทธิพลของชาวต่างชาติในรัชสมัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาภาพลักษณ์ของชาวต่างชาติในวรรณคดียุคต่าง ๆ และนำมาวิเคราะห์ร่วมกับบริบททางสังคมในยุคสมัยนั้นว่ามีความสอดคล้องกันในรูปแบบใด เพื่อให้เห็นบทบาทของวรรณคดีในการเป็นภาพสะท้อนสังคม

2. ควรศึกษาภาพลักษณ์ของชาวจีนและชาวตะวันตกในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากผลงานของกวีคนอื่น ๆ ในรัชสมัย ว่ามีความแตกต่างกับกลุ่มงานบวรราชธานีพหุของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- กรรกริรมย์ สุวรรณานนท์. (2524). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2542). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณคดีไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการ. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2521). *พัฒนาการนวนิยายไทย พ.ศ. 2475 – 2500: การศึกษาระหว่างนวนิยายกับสังคม*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ทวี วีระวงศ์เสรี. (2516). *สถานภาพทางกฎหมายของชาวจีนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เทพ บุญदानนท์. (2559). *การเมืองการทหารไทย สมัยรัชกาลที่ 6*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.
- เทพ บุญदानนท์. (2560). “พวกยิวแห่งบูรพาทิศ: ประวัติศาสตร์ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับชาวจีนโพ้นทะเล”. *วารสารมนุษยศาสตร์*, 24(1), 55 – 79.
- นงเยาว์ จิตตะปะตตะ. (2520). *บทบาทของสิ่งพิมพ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเมืองการปกครอง พ.ศ. 2453–2460*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ปวริศ มินา. (2556). *การสร้างสรรค์บทละครพูดชวนหัวของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจากบทละครสุขนาฏกรรมภาษาฝรั่งเศส*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ปิ่น มาลากุล. (2516). *พระมหากษัตริย์คุณอันล้ำเกล้า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2515). *บทละครพูดเรื่อง น้อยอินทเสน, ความดีมีไชย, เจ้าข้า, สรวัด! เห็นแก่ลูก, ตั้งจิตคิดคลัง*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2519). *บทละครพูดเรื่อง ร.ต.ล. “นนทรี” และมหาตมะ*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2528). *ยิวแห่งบูรพาทิศ และเมืองไทยจึงตื่นเกิด*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2555). *คดีรหัส*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2560ก). *100 ปีสงครามโลกครั้งที่ 1: พระราชนิพนธ์อันเนื่องด้วยงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เล่ม 4*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2560ข). *หัวใจนักรบ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลกุล อังกินันท์. (2515). *บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร.
- พวงร้อย กล่อมเอียง. (2516). *พระบรมราชาบายเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนในพระราชอาณาเขตรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).
- โรจน์ จินตมาต. (2531). *แนวความคิดของผู้นำไทยเรื่อง “ชาติ” กับการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

พืชมงคลสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม 2563

ศรีอยุธยา. (2504). *ผิดวินัย*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

ศรีอยุธยา. (2511). *ละครพูดเรื่อง นิพนธ์ไมตรี, หมอจำเป็็น*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

ศรีอยุธยา. (2512). *ละครพูดเรื่อง ท่านรอง, คดีสำคัญ*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.

ศรีอยุธยา. (2520). *หนามยอกเอาหนามบ่ง สำนวนแรก และวิชาวาทพระสมุทร*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย.

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. (2561). *ประวัติศาสตร์การทูตไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.

สุจิรา ศิริโปล์. (2528). *พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสงครามโลกครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

อัญชลากรณี โกมลเสวิน. (2518). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ 2453-2468)*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, แผนกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

อัญชลี ภูผกา. (2553). *พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว: วรรณคดีกับการสร้างชาติ*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

